

حقوق کارگران شهرداری ماه‌ها عقب افتاده است

معوقات مزدی طولانی مدت باعث شده کارگران خدمات شهری در بسیاری از شهرها زندگی روزمره خود را با سختی شدید و اضطراب مالی سپری کنند

▲ کارگران شهرداری ماه‌ها حقوق نگرفته‌اند و برای تأمین معیشت، ناچار به شغل دوم و حتی سوم شده و با بحران مالی مواجه‌اند

نوشین مقدم پناه

روزنامه نگار

تحلیل
ANALYSIS

آرمین خوشنودی

کارشناس حقوق و بازار کار

نزوم انطباق بازار کار با فناوری‌های جدید

بازار کار جهان در حال دگرگونی اساسی‌ست؛ محققان «مجمع جهانی اقتصاد» معتقدند تقریباً یک چهارم از تمام حرفه‌های کنونی در پنج سال آینده تغییر خواهند کرد. پیش‌بینی می‌شود که پیشرفت سریع در فناوری‌های جدید مانند چگونگی پردازش کلان داده‌ها، رایانش ابری و هوش مصنوعی تغییراتی اساسی در بازار کار ایجاد کند. طبق مطالعه‌ای که اخیراً توسط «مجمع جهانی اقتصاد» انجام شده، دو عامل اصلی که باعث این تغییرات شده‌اند عبارتند از: ظهور فناوری‌های جدید و اتوماسیون؛ و حرکت به سمت اقتصاد سبز و پایدار.

مشاغلی که در آینده‌ای نزدیک از بازار کار جهان حذف می‌شوند، طیف وسیعی دارند مانند هر گونه خدمات مرتبط با مشتری پیش و پس از فروش از قبیل صندوقداران، فروشندگان و مشاوران؛ مدیریت اداری و دفتری به دلیل افزایش حجم مدیریت و مانیتورینگ از راه دور، کارهای مرتبط با وارد کردن داده از جمله تایپیست‌ها و مترجمان متون فنی، حسابداری و در نهایت کارگران ساده که انجام کار یکنواخت و روتینی را در کارخانه‌ها برعهده دارند. ربات‌های جای انسان‌ها و کارگران ساده‌ر در کارخانه‌های گیرند و کارهای ساده و تکراری را به خوبی انجام می‌دهند؛ نرم‌افزارهای با کاربری آسان و دوستدار کاربر، نیاز به استفاده از حسابداران را از میان می‌برند و با رشد سریع اینترنت در چند سال اخیر و تبدیل شدن شبکه‌های اجتماعی به روزمره‌ترین ابزار زندگی مردم، کمتر کسی سراغ خریدن کتاب و روزنامه می‌رود؛ بنابراین صنعت نشر و چاپ، تعداد قابل ملاحظه‌ای از کارگران خود را از دست می‌دهد و به حداقل تقلیل می‌یابد ضمن اینکه بخش زیادی از وظایف صنعت چاپ و کتاب، برعهده هوش مصنوعی و یارانه قرار می‌گیرد. بسیاری از مشاغل خدماتی نیز در حال محو شدن و به تاریخ پیوستن هستند؛

برای نمونه امروز در بسیاری از کشورها، دیگر خبری از مأموران کنترخوان آب و برق و گاز نیست. دوره سر زدن‌های ماهانه مأمورهای ادارات دولتی روبه پایان است؛ کنترهای جدید متصل به اینترنت هستند و اطلاعات هر مشترک، به صورت آنلاین در اختیار ادارات قرار می‌گیرد. این کنترها حتی اشکال در شبکه برقی یا گاز هر ساختمان را هم تشخیص می‌دهند و با مطلع کردن مرکز، اطلاعات لازم برای انجام تعمیرات را در اختیار متخصص می‌گذارند. با گسترش هوش مصنوعی و ربات‌های پیشرفته، حتی مشاغل تخصصی مانند تعمیرات خودرو، لوازم خانگی و نگارش گزارش‌های تخصصی در معرض جایگزینی قرار دارند. هرچند این روند در کشورهای صنعتی سریع‌تر است، ایران نیز از پیامدهای آن بی‌نصیب نخواهد ماند. بازار کار کشور در سال‌های آینده با حذف بسیاری از مشاغل سنتی روبه‌رو می‌شود و تنها فرصت جایگزین، مشاغل مرتبط با اینترنت و فناوری‌های نوین خواهد بود. در چنین شرایطی، آموزش و توانایی انطباق با نیازهای تازه حیاتی است. نیروی کاری که بر شیوه‌های قدیمی اصرار کند، ناگزیر با بیکاری و حذف مواجه می‌شود. آینده بازار کار وابسته به مهارت‌آموزی مداوم و پذیرش تغییرات فناوری‌هاست.

«دیروز صابخونه اومده بود دم در، ما خونه مهمون داشتیم، جلوی مهمونا و خانواده‌ام کلی سرافکنده شدم...». یک کارگر شهرداری ساری در استان مازندران وقتی این‌ها را پشت تلفن می‌گوید، صدایش گرفته است؛ او که یک پاکبان زحمتکش است، در ماه‌های گذشته حتی یک روز هم مرخصی نگرفته است؛ همه روزها در گرمای شرجی شمال سر کار رفته و زیاله‌های مردم را از کف خیابان جمع کرده است، اما علیرغم این همه خدمت صادقانه به شهروندان و فضاهای شهری، بیش از دو ماه است که دست خالی به خانه می‌رود؛ آخرین حقوقی که گرفته مربوط به خردادماه است و بعد از آن، کارفرما ریالی پرداخت نکرده است...

این کارگر حالا از سر ناچاری راننده اسنپ قسطی شده و شب‌ها از ساعت ۹ تا پاسی از نیمه‌شب روی پراید کهنه برادرزنش کار می‌کند تا به گفته خودش، «لااقل نان و پنیر بخرد و به خانه برسد»، از بی‌توجهی مسئولان شهری، استانی و نهادهای بالادستی در وزارت کشور انتقاد می‌کند؛ او می‌گوید: «مدیران و بالایی‌ها خودشان سر وقت حقوق می‌گیرند و خیال‌شان راحت است که همه چیز زندگی‌شان میزان است؛ از زندگی ما کارگران حداقل بگیر که چشم خودمان و خانواده‌مان به همان آب باریکه پایان ماه است، چه می‌دانند؟»

این کارگر که نام کوچک‌اش «علی» است ولی از ترس بیکاری و اخراج نمی‌خواهد نام خانوادگی‌اش در این گزارش بیاید، با افسوس فراوان می‌گوید: «از قدیم گفته‌اند سوار از پیاده و سیر از گرسنه خبر ندارد، حالا این همان حکایت ماست که وقتی می‌گوییم نان نداریم، کسی نمی‌فهمد...»

دغدغه‌های کارگران شهرداری ساری

پرسنل شهرداری ساری بیش از ۴ هزار نفر هستند که در بخش‌های مختلف، از دفتری و اداری گرفته تا پاکبانی و پارکبانی و نظافتت پارک‌ها مشغول به کارند؛ این کارگران قراردادهای شغلی متفاوتی دارند؛ برخی رسمی و پشت‌میزنشین‌اند و دستمزد بالاتری می‌گیرند، برخی قرارداد مستقیم و قرارداد معین هستند و قراردادهای هر ساله با خود شهرداری تمدید می‌شود و برخی که در پایین‌ترین رتبه شغلی قرار دارند -و طبعاً کم‌ترین دستمزد را دریافت می‌کنند- پیمانکاری و شرکتی هستند و قراردادهای شرکت‌های واسطه است. شرکت‌هایی که گاه و بیگاه عوض می‌شوند و به دلیل همین تغییر و تحولات، مشکلات بسیاری برای کارگران طرف قرارداد خود به وجود می‌آورند.

اما همه پرسنل این شهرداری، کم و بیش درگیر یک درد مشترک هستند: تأخیر در پرداخت دستمزد و مزایای مزدی؛ اتفاقی نامیمون که مدتی‌ست در شهرداری ساری مانند بسیاری از شهرداری‌ها و نهادهای عمومی و خصوصی دیگر کشور باب شده است؛ حقوق‌ها به موقع پرداخت نمی‌شود و البته حق بیمه‌های پرسنل نیز به موقع به حساب صندوق تأمین اجتماعی واریز نمی‌گردد.

کارگران شهرداری ساری از این تأخیرها و مشکلاتی

که به وجود می‌آورد، انتقادات بسیاری دارند: «ما از ابتدای تیر حقوق نگرفته‌ایم، در واقع حقوق تیر و مرداد را از شهرداری طلبکاریم و اگر شهریور را در نظر بگیریم، تا پایان ماه معوقات مزدی ما به سه ماه کامل می‌رسد؛ ضمن اینکه تعدادی از ما سنوات و عیدی از سال قبل طلبکاریم که هنوز به حساب‌مان واریز نشده.»

این کارگر ادامه می‌دهد: «اکثریت قریب به اتفاق کارگران شهرداری مستاجرند و بیشتر حقوق ماهانه‌شان پای اجاره‌خانه می‌رود؛ معمولاً دستمزدی که از شهرداری می‌گیریم، هزینه اجاره‌خانه می‌شود و برای سایر هزینه‌های زندگی، شغل دوم و یا حتی سوم داریم؛ حالا که حقوق دو ماه را نگرفته‌ایم و هر روز صاحبخانه به سراغ‌مان می‌آید، واقعاً درمانده شده‌ایم، نمی‌دانیم چه باید بکنیم، به کجا مراجعه کنیم که صدایمان را بشنوند و درمان را درمان کنند!»

این کارگران از مراجعات مکرر اما تا امروز بی‌فایده به شهرداری ساری خبر می‌دهند؛ بارها به این نهاد مراجعه کرده‌اند، اما شهرداری مطالبات خود و بلوکه شدن نقدینگی را بهانه می‌کند: «هر بار شهرداری رفتم گفتند پول و نقدینگی نداریم، به محضی که پول بیاید، حقوق‌تان را می‌ریزیم اما معلوم نیست این وعده کی محقق می‌شود و ما تا کی باید منتظر بمانیم...»

این کارگر با بیان اینکه «بار ناتوانی مالی و بدهی‌ها و مطالبات شهرداری بر دوش کارگران افتاده است؛ در این بین، کارگران ارکان ثالث و پاکبان‌ها وضعیت برعکس‌تری دارند، چون امنیت شغلی هم ندارند و چشم‌شان به مرحمت پیمانکار است» یک پرسش اساسی مطرح می‌کند: آیا مدیران و شهرداران خودشان هم با تأخیر حقوق می‌گیرند؟ آیا حقوق‌شان ۱۵ میلیون تومان است که آن را هم ۲ ماه یکبار به حساب‌شان واریز می‌کنند؟!

ادعای این کارگر صحت دارد؛ وضعیت کارگران پیمانکاری یا شرکتی به مراتب از قراردادی‌ها و رسمی‌ها بدتر است؛ قرارداد این کارگران هر سال یا هر شش ماه یکبار با شرکت پیمانکاری برنده مناقصه تمدید می‌شود، اما هیچ تضمینی برای این تمدید نیست؛ تعدادی از کارگران سر موعد قرارداد با عدم تمایل کارفرمای پیمانکار برای ادامه کار مواجه می‌شوند و مجبورند پیه اخراج (که البته نام بهتر «تعدیل» را بر آن گذاشته‌اند) را بر تن بمانند و بعد از چند سال کار ناگهان و ناخواسته بیکار شوند. انباشت معوقات مزدی و پرداخت نشدن حقوق برای این گروه از کارگران به مراتب عواقب دردناک‌تری دارد؛ روح و روان یک کارگر پیمانکار که بی‌ثبات کار و نامطمئن از آینده است، با عدم واریز به موقع حقوق به راستی به هم می‌ریزد.

چند نمونه دیگر

مشکل تأخیر در پرداخت حقوق و بدهی سنگین شهرداری‌ها به پرسنل فقط محدود به شهرداری ساری در استان نیست؛ در چهارگوشه کشور، از شمال تا جنوب و از شمال غرب تا جنوب شرق، بسیاری از کارگران شهرداری‌ها با معضل معوقات دستمزدی

دست و پنجه نرم می‌کنند. کافی است به چند خبر کوتاه که اخیراً منتشر شده، رجوع کنیم. مثلاً یازدهم شهریورماه، جمعی از کارگران شهرداری مریوان در استان کردستان، با گلایه از تأخیر در پرداخت حقوق، خواستار توجه جدی شهردار به مشکلات معیشتی خود شدند. آنان با اشاره به فرارسیدن سال تحصیلی جدید و نیاز فوری فرزندان‌شان به لوازم التحریر و کتاب و دفتر تأکید کردند: «چیزی فراتر از حق قانونی خود نمی‌خواهیم؛ تنها خواسته ما، پرداخت به موقع حقوق هاست تا شرمندۀ خانواده‌هایمان نشویم.»

حقوق کارگران شهرداری مریوان غالباً با تأخیر پرداخت می‌شود و این در حالی است که شهرداری کمبود بودجه و مسدود شدن حساب‌های مالی را دلیل این تأخیرها می‌داند. کارگران می‌گویند انتظار داریم در آستانه‌ی اول مهر، مطالبات مزدی‌مان تسویه شود.

ما با تعدادی از این کارگران تماس گرفتیم؛ این کارگران به آنیه‌نو گفتند: «حقوق تیر و مرداد را نگرفته‌ایم و علاوه بر این، تعدادی از ما از قبل معوقات مزدی پرداخت نشده داریم.»

یکی از این کارگران گفت: «ما نه در دوران جنگ ۱۲ روزه و نه در زمان تعطیلی‌های گرما تعطیل نشدیم؛ همیشه سر کار بودیم؛ «شهر» با زحمات ما سرباست؛ پاکبان‌ها و کارگران شهرداری از جان‌مایه می‌گذارند تا شهر سر پا بماند، اما در حق‌مان جفا شده است؛ زندگی سخت در این تورم سنگین، بدون حقوق و دستمزد به موقع خیلی سخت‌تر می‌شود.»

هشتم شهریور، جمعی از پاکبانان کاشان از عدم واریز معوقات مزدی خود انتقاد کردند. این کارگران می‌گویند: «دو ماه است حقوق نگرفته‌ایم؛ دستمزد تیر و مرداد ما پرداخت نشده است. در این شرایط، در تأمین هزینه‌های ساده زندگی با مشکل جدی مواجه هستیم.»

این کارگران که بارها برای احقاق حق و پیگیری ماجرا به ساختمان مرکزی شهرداری مراجعه کرده‌اند، می‌گویند: «مراجعات ما تا امروز هیچ نتیجه‌ای نداشته است. ما در هر شرایطی کار کرده‌ایم و هیچ زمان کار ما تعطیل نشده است؛ چرا معوقات مزدی ما به موقع پرداخت نمی‌شود؟» پاکبانان کاشان خواستار ورود مسئولان استانی و کشوری به ماجرا و پرداخت معوقات مزدی خود شدند. ششم شهریور، تعدادی از کارگران شهرداری هویزه با اشاره به گرمای بیش از حد هوای شهر هویزه در کنار افزایش آلودگی ناشی از دود و انواع ریزگردها گفتند: «فصول گرم سال در شهر هویزه همانند سایر شهرهای خوزستان، هوا خیلی گرم است و لازم است شهرداری برای کارگران مجموعه خود که در فضای باز کار می‌کنند، مزایای بدی آب‌وهوا در نظر گیرد.» طبق اظهارات یکی از کارگران خدماتی شهرداری هویزه، روزهایی از سال که دولت به دلیل گرمای هوا در جنوب کشور تعطیل می‌کند، کارگران شهرداری هویزه مجبورند کار کنند؛ همکاران خدماتی و فضای سبز در روزهای تعطیل هم کار می‌کنند.

این کارگر اضافه کرد: «جداً از محرومیت کارگران

شهرداری هویزه از مزایای بدی آب‌وهوا، هر ماه کارفرما مبالغ قابل توجهی از مزایای اضافه‌کاری کارگران کسر می‌کند.»

البته سی‌ام مردادماه، کارگران مجموعه شهرداری بندر ماهشهر که در جنوب استان خوزستان واقع شده نیز اعلام کردند که دو ماه دستمزد پرداخت نشده دارند.

این کارگران که نگران تأمین نیازهای خانواده‌های خود هستند، گفتند: «مشکلات معیشتی ناشی از عدم پرداخت به موقع حقوق، دردسرهایی بسیاری برای خانواده‌هایمان به وجود آورده است.»

به گفته یکی از کارگران شهرداری ماهشهر، پیگیری‌های زیادی همراه با تجمع مقابل ساختمان شهرداری انجام شده اما متأسفانه هنوز اتفاق مثبتی نیفتاده است. آن‌ها با انتقاد از اوضاع معیشتی خود گفتند: «با وجود مشکلاتی که در زمینه دریافت حقوق با آن مواجهیم، توقع داریم مسئولان شهرداری به مساله معیشت و پرداخت دستمزد کارگران مجموعه خود رسیدگی کنند.»

نهادهای بالادستی مسئولند

و این ماجرا هر ماه و هر سال تکرار می‌شود؛ «حسین حبیبی» فعال کارگری و عضو هیأت مدیره کانون عالی شوراهای اسلامی کار کشور، در ارتباط با معوقات مزدی کارگران شهرداری‌ها، تقصیر را متوجه مدیران رده بالای شهری دانست و به آنیه‌نو گفت: «پرداخت به موقع حقوق و مزایای مزدی کارگران تکلیف روشن قانون است، اما متأسفانه در شهرداری‌ها شاهد تعویق پرداخت دستمزد کارگران هستیم؛ عموماً به این بهانه که بازار ساخت و سازهای شهری رونقی ندارد و مطالبات شهرداری وصول نمی‌شود، پرداخت حقوق ماهانه کارگران را به تعویق می‌اندازند که رویه‌ای کاملاً غیرقانونی است.»

این فعال کارگری ادامه داد: «مدیران شهری، شهرداران و در سطحی بالاتر، وزارت کشور باید پاسخگو باشند؛ کارگران شهرداری‌ها متولی یکی از مهم‌ترین خدمات شهری هستند؛ در نتیجه اگر یک شهرداری خاص کمبود بودجه دارد یا نتوانسته مطالباتش را از طرف‌های مقابل وصول کند، باید وزارت کشور و نهادهای فرادستی به ماجرا ورود کنند و اعتبار برای پرداخت حقوق ماهانه کارگران اختصاص دهند.»

حبیبی در پاسخ به این سؤال که آیا نهاد شهرداری در مقابل پرداخت حقوق و مزایای کارگران پیمانکاری نیز مسئولیت دارند یا صفر تا صد مسئولیت فقط بر عهده پیمانکار و شرکت واسطه است، گفت: «مسلماً شهرداری‌ها مسئول پرداخت منظم حقوق و حقوق همه کارگران زیرمجموعه خود، حتی کارگران پیمانکاری هستند؛ ماده ۱۳ قانون کار تکلیف را در این زمینه روشن کرده؛ کارفرمایان مادر که در اینجا منظور همان شهرداری‌هاست، در مقابل کارگران پیمانکاری، مسئولیت تضامنی دارند؛ به پیمان‌سپاری خدمات شهری، نافی تعهدات و تکالیف شهرداری‌ها نیست و اگر حقوق کارگران شرکتی واریز نشود، شهرداری مسئول است که از پیمانکار مواخذه کند و خود راساً پرداخت معوقات مزدی کارگران را برعهده بگیرد.»

او تأکید کرد که در حال حاضر نیز وزارت کشور باید به اوضاع معوقات مزدی کارگران شهرداری‌ها در آستانه بازگشایی مدارس رسیدگی کند؛ نگذارند کارگران زحمتکش شهرداری، شب اول مهر با دست خالی خانه بروند و شرمندۀ فرزندان‌شان باشند.

براساس اخبار و اطلاعات منتشره، سوژه اکثریت اعتراضات کارگری، عدم پرداخت مزد و مزایای مزدی است؛ در مورد کارگران شهرداری، مهم‌ترین دلیل نارضایتی، عدم پرداخت حقوق و مولفه‌های دستمزدی است؛ برای برخی از این کارگران، مدتهاست که پرداخت حقوق و حقوق قانونی چیزی شبیه به یک آرزو شده است؛ مثلاً کارگران شهرداری ایران‌شهر در سیستان و بلوچستان سال‌هاست که از عیدی پایان سال محرومند و پیگیری‌هایشان برای پرداخت این حق قانونی تا امروز بی‌نتیجه مانده است.

کارگران شهرداری‌ها که از شهرداران و مدیران محلی مأیوس شده‌اند، توقع دارند نهادهای بالادستی و مسئولان وزارت کشور به فریادشان برسند؛ زندگی بدون دریافت به موقع حقوق یک رنج همیشگی است، به معنای شرمندگی مقابل خانواده است و این گره کور فقط به دست مدیران ارشد دولت باز می‌شود.